

Almkerck.

Den 22^{en} Augustus 1898 bezocht ik deze gemeente. - Door een rijktuig van Sprengers uit Steeuwijk liet ik mij halen aan het "hotel van Andel" te Gorinchem. - Met de veerboot (die op de heele uer vaart van Gorinchem naar Steeuwijk en op de halve uer van Steeuwijk naar Gorinchem) passeerde ik de IJberwede. - Ik reed toen van Steeuwijk over de Herken naar Herkendam; van daar langs de Kille, de drie sluizen en Steeuwendijk naar Almkerck; en vervolgens langs Gantelwijk weer terug naar de veerboot te Steeuwijk, met welke ik weer overging naar Gorinchem. -

Op het raadhuis van Almkerck vond ik het Dagelijks bestuur der gemeente; de burgemeester heette mij welkom.

Op mijne audiëntie verscheen het lid der Staten Piarend Snoek, tevens voorzitter van de Pleek en Oostkil. - Van hem vernam ik de verrassende mededeeling, dat het bestuur van Pleek en Oostkil aanvankelijk ten eerste was ingenomen geweest met het Regeeringsontwerp ter voorziening in de afwatering enz. van die landstreek. - dat de Hoofdingenieur Hoogenboom aan Snoek had gezegd, dat hij het Regeeringsontwerp beschouwde als een ramp voor de betrokken landstreek; dat Hoogenboom Snoek gemachtigd had, zulks op de vergadering van Ingelanden van Pleek en Oostkil mede te deelen; - dat ten gevolge daarvan de Ingelanden, van welke oorspronkelijk de overgrootste meerderheid zeer geoordeerd was geweest voor het Regeeringsontwerp; - ten slotte dat ontwerp met eene verpletterende meerderheid had verworpen. Zonder de mededeeling van Hoogenboom zou hetzelfde ontwerp met eene overgrootste meerderheid dankbaar zijn aangenomen. - Snoek, zelf geen deskundige, had bij deze gelegenheid het geheel gewicht van den deskundige, den Hoofdingenieur Hoogenboom, in de weegschaal geworpen en deze daardoor ten nadeele van het Regeeringsontwerp doen overstaan (zie onder "Giesfen" wat van Ouwerkerk mij te dezen zake heeft medegedeeld).

De landbouwer Swart kwam eene vergunning vragen om schadelijk gedierse te schieten. - D. J. Feuling

Almkerk.

was een oude vandidagen, niet te redenen met de hem door het ambestuur toegelegde bedeeeling; - hij meende te verdienen van adel te zijn en had brieven bij zich van Vorsterman van Oijen uit Oisterwijk. -

De veldwachter van Dijk kwam vragen, of de soldoering zijner declaratie, door hem voor 3 maanden in geduld, binnereen niet al te lang tijdsbestek te wachten zou zijn. - Hij was om het geld zeer verlegen.

Tot mijne niet geringe verbazing vernam ik van den burgemeester, dat de veldwachters nog steeds gemeentebode, bode van verschillende polders enz. enz. zijn. - Bij de vereeniging van de gemeenten Alm., mickhoven met Almkerk in 1879(?) zou wijlen Mr. Bosch die cumulatie van betrekkingen stelselmatig hebben goedgekeurd, door van Dijk en van Kuyk te benoemen, na de mededeeling van den burgemeester, dat aan de veldwachters betrekking al die baanjes verbonden waren. Van Kuyk zou in der tijd op mijne audiëntie, slechts halve waarheid hebben gesproken, toen hij beweerde, dat zijne dochter winkelnering hield in eene afzonderlijke woning; formeel had van Kuyk daarin gelijk, omdat dat stuk woning een afzonderlijk kadastraal nummer had; in werkelijkheid was het echter anders, omdat het perceel sinds verbouwd was, zonder dat deswege het kadaster gewijzigd was.

Van den burgemeester vernam ik nog, dat de hoogst aangeslagene in den hoofdelijken onslag van Almkerk, de jonge den Dekker, om zijn aanslag in die belasting (ten bedrage van f 720.-) zijne boerenstelling te steunwerdijk had afgebroken, en zich eene nieuwe boerderij had gebouwd te Ardelt, in welke gemeente geen hoofdelijke onslag wordt geheven.

Na het verlaten van de gemeente vernam ik nog van Klasens, dat de vader van den secretaris van Almkerk gepromoveerd was, en burgemeester van Giesfen, daar; hij stierf op zeer jeugdigen leeftijd; de tegenwoordige secretaris was destijds eerst 2 jaar oud.

Almkerk.

Deze heeft nu nog zijne moeder bij zich, en blijft om die reden ongehuwd; hij maakte een aangename indruk.

Den 24 Mei 1902 kwam ik weer in de gemeente. Ik reed van Gorinchem over Steenuijk langs Druisduinen en Nieuwendijk naar Almkerk; van daar over Giesfen, Kijpswijk, Woudrichem en Steenuijk naar Gorinchem terug. Aan de drie sluizen ging ik even uit mijn rijtuig, om de in aanbouw zijnde werken voor de uitwalling van de Almvaenen enz. te zien, en werd ik daar rondgeleid door den ingenieur Schuller tot Peursum.

Het Raadhuis te Almkerk is boven een herberg; men heeft de benoerding ^{land} sinds tijd geleden, en die achter voor secretarie, voor het raadsraai ingericht; binnendoor bestaat er communicatie tusschen herberg en raadsaal; m. i. een zeer ongeruimte toestand, vooral bij geheime vergaderingen; alles is er zeer gehoorig.

Taan in 1833 te Albuem inprovingen de Ezer rechtinng Protestanten zich onder Scholten van de Nederduitsch Zilvervornde kerk afscheidden, slaeg in 1836 de beweging over naar Almkerk. - Daar kreeg men taen volk Christelijk Gereformeerde Afgescheidenen, en Nederduitsch Zilvervornde. -

De Doleerenden (Kruiper c. s.) vereenigden zich met de afgescheidenen, en namen den naam aan van Gereformeerden. -

In Almkerk hebben de Gereformeerden eene kerk aan de Voorsteeg, met Ds Bosch
aan den Nieuwendijk, met Ds Goedblaad,
te Waardhuizen

De Nederduitsch Zilvervornde hebben eene kerk te Almkerk (dorp) met Ds Hartijn (vroeger in te Albuem met vacature. ^{chapen})

Tuantiel zijn de Nederduitsch Zilvervornde de sterkste want ze hebben een bonds tractement, de anderen niet. -

De Gereformeerde domines moeten helemaal door hunne parochianen onderhouden worden; zitten dienstgevolg met onder den ploek van hun kerkeraad, en zijn de beaand dit

Amsterk.

met te beklagen. — Bij raadsverkiezingen speelt de
kerkelijke kerk der canonicaten een groote rol. —

De menschen in Amsterk verdraegen elkaars slecht;
er zakt vroeger zeer veel forkuin, en dat geld stak de men-
schen. Er zijn heel veel procedures gevoerd; daarvan be-
staat nog veelal rancune. — De opvoeten geven diernaam
gevaar het slechte voorbeeld; de minderen volgen. —

Doo werd er eene groote procedure gevoerd over het
testament van Juffrouw v. d. Kappel, waerby burge-
meester v. d. Kappel bevoordeeld werd; — de familie
snoek procedeerde of jaren lang tegen elkaander, tot dat
notaris v. d. Kraaden er in slachtede, die questies in der
minne te beëindigen; — Carend snoek procedeerde
tegen Willem de Jong over de effecten van den burgemeester
v. d. Kappel van Linnikhoven; de Jong zou een keeren
vol effecten van v. d. Kappel zichten onrecht hebben toege-
kend. — Snoek verloor zijn proces; Verhaegen uit de
den erfde ten slotte meer van Willem de Jong, en is er
nu gaer mede. —

Op mijnne audientie verscheen notaris v. d. Kraaden,
die uitplaatting wenschte, om de opvoeding van zijne
kinderen. — Daarna diens zwager v. d. Kraaden, cano-
nicus te Amsterk; dese kwam eervoudig zijne opvoech-
ting maken; — ten slotte verscheen de gemeente ontvanger
de Heer, die eendloze klachten had tegen den burge-
meester, door wien hij noodloos zou geplaatst worden. —

De burgemeester, in tegenwoordigheid zijner welhouders
denegge door mij onderwaagd, beweerd, dat de Heer
groot ongelijk had, en dat de Heer kan gelaan krijgen
wat hij van den burgemeester wenschte, waerby hij
het maer behoeft vroeg.

Van de kerkelijken zijn der minstens 70% yedwongen.
De menschen werken veel buiten de gemeente; in den
Biesbosch en in den Vlaanderen meer palen. hoan ge-
misdeld f 6. — Naar Duitschland gyan er bijna geen
meer. — Vaste arbeiders bij de baren zijn er heel best
aan toe; verdienen van f 5 tot f 5.50, met vrije woning
en tuin, en aardappelland.

Amsterk.

De woninghuur bedraagt van f 0.75 tot f 1.25
al naargelang de plaats, waer de woning staat. De
woningen aan den Vieruendijle zijn het iduweste, omdat
ze dicht bij den Biesbosch liggen. — Vroeger wochten de
vrouwen veel op het veld; thans bijna niet meer, behalve
bij het aardappel rovin en in den biesttijd. —

De gemeente geneesheer Dr. Overbosch heeft van gemeente
f 500 vrije woning; wordh ook nog gesalarieerd door de
verschillende diaconieën; is sinds 1895 in gemeente. Een
is zeer over hem tevreden. — Twee gemeentes licht met hem over hoop
leer raedvrouw. —

De Amsterk (Verlaatsche sluis) verkeert in deplora-
belen toestand; zou volgens B. en W. in onderhand zijn bij
de provincie; volgens den provincialen wakenbaach is zulk
echter niet het geval. — Reeds meermalen werd bevel aan
provincie gelaagd, en aanvraag afgeeweren. —

Kerkelijken behoude de Velle onder den Vieruendijle,
schen gereformeerde gemeente; lijken van die gemeente
(ook die van de Velle) worden bijgezet op de algemeene
bespraafplaats.

De Predikanten van de gereformeerde gemeente
komen uit Kampen of van de Vrije Universiteit te Am-
sterdam. Van de staats Universiteiten komen er geene.

De 5 zwagenaande sigarenfabrieken beklagen niet
veel; zijn niet veel meer, dan eijgen werkers. —

Twee paardenmarkten, waarvan eene beroemde in
October; die in Juni neemt af en hietent niet veel meer. —

Den 10 April 1906 kwam ik weer in Amsterk; van uit Go-
rincum had ik eerst Sleeuwijk bezocht; later ging ik naar
Werkendam, en heerde vandaar naar Gorincum terug.

Ik werd door B. en W. ontvanger in het nieuw gebouwde
Kraadhuus, dat men mij van boven tot onderen liet kijken, en
een zeer goet aansien heeft.

Ik verheerde audientie aan het Kraadslid Verschoor, die alle-
lei klachten had tegen den burgemeester; aan dominee Bosch,
die vooral klaagde over de wijze, waerby in der tijd Willem
van Steenis door den burgemeester was behandeld; aan de

Almkerck.

Overbosch, die ook al vele graven tegen Nibant had, en op zijn grote onbetrouwbaarheid was; en eindelijk aan den gemeente ontvanger de heer, die thans minder heftig was met Nibant had dan vroege, maar toch op zijn verplaatting of verandering aandachtig, omdat hij in Almkerck heel veel niet op zijn plaats was.

Naar men mij mededeelde, heeft de kaatsier, die met den burgemeester gewoontlijk rijdt, met een adres ter bekening rondgelopen, om de Wege van de versaken, Nibant als burgemeester te dan herbe, namen! Op dat adres zouden de handteekeningen staan van twee raadsliden (waarvan de een, het raadslid ble jong, daarden stem van den burgemeester tot lid van den Raad gheheven werd) van een onderwijzer, en van 160 arbeiders en kleine herbe, oijers; alle notabelen en feitelijke lieden zouden een handtekening gegeven hebben.

Men preeft algemeen den gemeente-gemeenter. armendalen, de Overbosch; men had niets dan lof voor hem over.

Schoolverzuim en processen webaal wegensovertreding van de verplichting te komen op de eens voor; men vroeg zelfs, hoe die te moeten gedragen tegenover iemand, die telkens door het kon, kon gerecht werd veroordeeld, en wien men moet onderhouden, terwijl de man zijn straflijd niet uitzet.

Het wethouder moet een lofje de eene zijde over de spaarbelasting, waarvan hij een heftig tegenstander bleek te zijn.

Den 31 maart 1910 kwam ik weer in Almkerck; ik was tevoren in Nijmegen geweest. Over Almkerck, Dussen en Capelsche veer had ik naar Capelle, alwaar ik den trein nam naar Waalwijk.

De Ispandheids Commissie te Dussen heeft twee desken, diegen, een te Sleerwijk en een te Dussen; deze houden bezicht op de naleving der voorschriften van de bouwverordeningen; zoo dat, wanneer de bouwplannen eenmaal door B. en W. zijn goedgekeurd, zij zich verder met de zaken niet meer bezighouden. — Eene arbeiderswoning te Almkerck kost thans ± 600, eene dito aan den Nieuwendijk ± 1400; daarvan moeten grote kosten

Almkerck.

gemaakt worden, omdat de woningen tegen den dijk moeten worden aangebouwd, en zulke zware verbouwingen van fundamenten enz. vordert.

De gemeenteraadsvorleeningen zijn tegenwoordig zeer bestreden; landzamerhand moeten de liberalen eenige plaatsen ruimen voor de antirevolutionairen; dat gaat echter niet zonder hevige strijd.

Wethouder is thans de heer Eric den Dekker, een zoon van den schatbijen den Dekker uit Andel; de jonge den Dekker schijnt aan den Nieuwendijk te wonen den huize van zijne tante.

De school in de kern (aan de Voorsteeg) moet verbouwd worden; men wil trachten een Rijks subsidie te verkrijgen; sinds de onliggende gemeenten, zelfs Dussen, een buitengewoon subsidie vragen, wil men trachten, er ook een te verkrijgen.

De weg van Almkerck naar Woudrichem is thans goed in orde, met uitzondering van een stukje ter lengte van 25 el, waarover reeds is besloten Woudrichem en Almkerck.

Men weet geen goede reden, waarom men aan den eene veldwachter 10. — gaf voor onderhoud van zijn rijwiel, en aan den anderen niets! —

De burgemeester is een groot voorstander van herhalingsonderwijs; dank zijn initiatief steeg het getal leerlingen van 25 tot 81, en hoopt hij een volgend jaar het getal tot boven de 100 te brengen. —

De 11de van landbouw gaf een 2 jarigen landbouwcursus, die juist is afgelopen. Omdat de beloftestelling niet groot was — 14 leerlingen — zal men voortopig geen vierde cursus beginnen.

Op de Spaarbank is een aanzienlijk kapitaal belegd; rente 3%; reservefonds 15% van het ingelegde kapitaal. —

Dank zij de Rijks bemaling aan den Nieuwendijk heeft men in den afgelopen winter zeer geprofiteerd van de opening van den Maasmond; men had heel geen last van kwelwater, en geen gevaar voor overstroming, zoals in 1880, toen alles onder water stond. — Door dat het water op de rivier voortdurend hoog was, heeft het Rijk zijne bemalings werktuigen dag en nacht moeten laten werken.

Sluiskerk.

dat heeft aan het Rijk veel gelid gekost, maar het is zeer nuttig werk geweest, door dat men heel geen last heeft gehad van overwater. De capaciteit van de Rijkse bemalingsinrichting is echter wel wat klein; alleen door dat en naakt te werken, heeft men den toestand kunnen behouden. —

Ik vernam het bovenstaande van wethouder Snaek. — Snaek steekt in een slecht vel; ik vrees, dat ik hem niet meer terug zal zien.

Burgemeester de Jonge maakte een gaaden indruk; over oud-burgemeester Blaas werd met geen woord gesproken. — Wethouder den Dekker deed zijn mand niet open. —

Den 13 Augustus 1915 kwam ik weer in Sluiskerk. Ik reed er heen uit den Bosch per auto heen; later bezocht ik ook nog de gemeente Vleesden.

Het dagelijksch bestuur van de gemeente is samengesteld uit geheel andere personen als bij mijn bezoek in 1910. —

Burgemeester Bunt, die soms zo'n weinig krachtigen indruk maakt, viel mij hier zeer mede. Hij was hier de burgemeester, die het wist, naar wien de wethouders luisterden, die leiding gaf aan het gesprek. Zijn verhouding tot de wethouders was blijbaar uitstekend.

De woningtoestanden laten nog al te wensen over; op last van het militair gezag zijn in Augustus 1914 enkele woningen afgebroken; bovendien brandden in het voorjaar van 1915 zeventien woningen weg aan den Nieuwendijk. Voorloopig worden er slechts veertien herbouwd. Het het oog op de tijdsomstandigheden — als er oorlog komt, dan moeten die allen weer naar den grond, terwijl het Rijk ze niet vergoedt, omdat ze opgericht worden, ~~het~~ Rijk de forten er reeds bij — worden de andere woningen voorloopig nog niet weer opgebouwd. — Daardoor is er groot gebrek aan woningen; meerdere gesinnen heisen thans in klein planken keet, omdat er voor hen geen ander dak te vinden is.

Burgemeester wilde door gemeente laten bouwen; ik heb dat afgeleid, omdat naar mijn meening een bouwvereniging, die met Rijkse geld bouwt, niet aan te denken is.

Sluiskerk.

Onder de woningen, die ~~voorloopig~~ ^{noog dooptyl} met herbouwd worden, is die van J. den Dekker, wethouder te Vleesden. Geschiede bleef den Dekker is verloofd met Juffrouw van Ammeren; hij zal zich — met zijn broer, die aan den Nieuwendijk ten huise van zijn tante woonde, overleden is — zich aldaar ^{komen} vestigen, zoodra de tijdsomstandigheden den herbouw van zijne woning toelaten.

Sluiskerk is thans met ± 700 man troepen beleagd; de soldaten zijn goed onder becht, schijnen tevreden, en doen nergens eenige overlast aan.

Als er oorlog komt wordt een groot gedeelte van Sluiskerk geïmundeerd: de Mppelsche polder, de nieuwe Doorn, de oude Doorn en verder alles, tot Woudrichem toe. — Hier en daar zijn batterijen opgesteld; in geen van de forten zou nog een kanon staan.

De materiele toestand is op het oogenblik uitstekend: met landbouw, veeteelt, paarden fokken worden schatten verdiend, voor het overvloedige fruit worden hooge prijzen bedongen; de veringdoenden maken beste zaken. — Voor de arbeiders is er veel werk tegen hoog loon. — Van de arbeiders wonen er 80% in zijne woningen, 20% woont gekuurd. —

De partij, die in de gemeente komen uitsluitend voort uit kerkelijke quaesties. — Van de 11 raadsleden zijn er acht antirevolutionair, drie liberaal en het Statenlid Snaek, notaris van der Waarden en de heer de Jonge. —

Drinkwater is ellendig; de menschen drijven slootwater; de polderbesturen willen althans geen verversingswater inlaten, omdat hun ^{polder} belang daarmede niet gediend is; een waterleiding zou een regent zijn.

Den 14 Augustus 1919 bezocht ik per auto van Wil Warf vijf de gemeenten de Weken, Sluiskerk en Vleesden. De laatste Raadsverkiezing bracht drie nieuwe leden in den Raad, waer van een, gesteld door den grondwett. vers bond. — De Raad bestaat thans uit 7 antirevolutionairen, 3 Christelijk Historischen en 1 arbeiderspartij.

Ook hier is groot gebrek aan woningen; sterke drongen, dat men met toepassing der landarbeiderswet hierin verbetering zal brengen.

Almkerk.

Men verlanigt hard naar den locaalspoorweg; men is zoo geïsoleerd. Het liefst had men een lijn Keizeresweg, Nieuwendijk, Almkerk, Driesfen, Bleeuwen, Lelken, Ipen... deren. Solburg.

Het land, dat de laatste jaren te koop kwam, werd meest door gemeentenaren gekocht.

Wiel, hoofd der school te Werkendam, geeft land.. bouw en tuinbouw onderwijs. — Veel fruitteelt in de gemeente; zeker 50 H. A.

Overal in de gemeente is het drinkwater slecht, behalve te Likhwijk; daar is het goed.

Gemeente nog steeds door partijchappen verscheurd; dese komen meest allen voort uit werkelijke quaesties. To war schijnt niets aan te doen; het gaat over van vader op zoon; de haak besfeuten de diverse families blijft in eenwig.. heid.

Burgemeester klaagde bitter over het oed. Staten lid Draek, dese is zijn bittere vijand; als raadslid is hij hem voordruend zeer onaanvaard.

Notaris van der Waaden moet zijn geheugen geheel kwijt zijn; hij heeft als notaris niets meer te doen; ook hij wil als raadslid bij de laatste verkiezing.

Burgemeester Drent draakte mij ook nu weer een goeden indruk; wethouder Verschoor is een spraker van slimme boer.

Gemeente leide een electrisch provisorium aan en schijnt daar van een stap te hebben; f 10.000 verkie; men verlangt sterk naar electriciteit van de provincie; er is wel open industrie, maar er is daarentegen veel pol.. derbemalting, des nachtbedrijf, hetgeen vooral eelzig van zijn voor de provinciale centrale.

Den 8 Augustus 1923 bezoekt ik Almkerk en Driesfen.

Burgemeester Eyberts maakt een goeden indruk. Zijne verhouding tot de wethouders Verschoor en Olevanger leek mij gunstig. Jammer, dat hij wethouder Verschoor niet moet misfen; dese stelde

Almkerk.

zich om zijn leeftijd. — 79 jaar — niet beschikbaar; in zijn plaats werd zijn zoon tot raadslid gekozen. —

Eyberts kon tot nu toe geen behoorlijke woning vinden; hij woont in een klein onderwijzerswoning van drie kamers — te Nieuwendijk; zijn meubels zijn gedeeltelijk geborgen op den zolder van het gemeentehuis.

In den raad zitten thans 8 antirevolutionairen en 3 Christelijk-historischen. De vertegenwoordigers der arbeiderspartij werden uitgeworpen.

Ter voorziening in den woningnood deed de gemeente niets. Het rijks premie werden acht wonin.. gen gebouwd. Er is nog een tekort aan wonin..

Het electriciteitsbedrijf gaat slecht. De rentabiliteitsberekening van de B. S. M. was veel te roos.. kleurig; de gebante is veel te hoog. Bovendien is er op het provisorium veel geld uitgegeven, hetwelk in den vorm van een leening de gemeente erg drukt.

In 1923 zal Almkerk op het bedrijf f 18.000 baeyen! Licht boert, kracht. 25 cent

Het drinkwater is ellendig. Aan een water.. leiding valt niet te denken; dit is veel te duur. De eenige mogelijke oplossing is het oprangren van het regenwater; over het algemeen willen de menschen daar niet voldoende aan om de hooge kosten.

De melkfabriek (bater en kaas) staat te Nieuwendijk; zal wel 2 ton gekost hebben; gaat uitstekend, dank zij de behuame leiding van den directeur. Melk van minstens 2000 koeien (zeker 300 eigenaren) wordt daar ver.. werkt. De acht uren werkdag vordert vele krachten; f 24 mannen en 6 jongens vinden daar geregeld werk. — Jammer dat ik den tijd miste, de fabriek te gaan kijken.

De autobusdienst worden maar matig gewaar.. deerd; hij kontrak zou gebreken zijn, dat het gelid inwoners van Almkerk, dat er gebruik van maakt, niet groot is.

De beverlembank gaat goed; er wordt weinig

Amkerk

geld gevraagd:

Van den lieverendijc vorren van Jan den Dekker
ghewid met juff. van Ormeren, en juff. oude juf.
vrouwen Dekker.

De onderwijspet. is 20 kostte tot nu toe aan Amkerk
f 22.000 (te Waardhuizen) + f 10.000 (te Amkerk) = f 32.000.

Broodsgedrek wordt in Amkerk niet geleken;
de loonen staan op f 12 tot f 15. De menschen maken
echter meestal buiten de gemeente - vooral in den Bies-
bosch - hun brood gaard verdienen.

Geen drankmisbruik.

De moraliteit vrij goed; gedwongen huwelijken
bij de gereformeerden (80% der bevolking) niet meer
dan 15%.

Amkerk